

Jowita Świerczyńska, dr

<https://doi.org/10.26366/PTE.ZG.2019.165>

ORCID: 0000-0002-6748-9635

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza

Modrzewskiego

W obliczu wyzwań – pół wieku funkcjonowania unii celnej w Unii Europejskiej

Abstrakt

Unia celna jest jednym z najwcześniejszych i najważniejszych osiągnięć Unii Europejskiej. Jubileusz pięćdziesięciolecia jej istnienia należy uznać za znaczący fakt w historii Unii Europejskiej i dobry moment do refleksji nad jej rolą i znaczeniem. Celem artykułu jest zidentyfikowanie najważniejszych osiągnięć europejskiej unii celnej a zarazem zastanowienie się nad jej przyszłymi zadaniami. Zastosowana metodologia sprowadza się do analizy opisowej, poprzedzonej przeglądem źródeł literaturowych i aktów unijnego prawodawstwa wtórnego. Przeprowadzone rozważania pozwoliły wysunąć wniosek, że ponad pięćdziesięcioletnia historia unii celnej pokazuje, że system celny funkcjonujący w jej ramach, z powodzeniem wypełniał swoje funkcje, szybko dostosowując się do nowych zadań i coraz większych wymagań. Dalszy rozwój unii celnej jest niezwykle ważny i wymaga elastyczności i sprawności w działaniu.

Słowa kluczowe: unia celna; administracje celne; system celny; Unia Europejska.

In the face of challenges – half a century of functioning of the customs union in the European Union

Abstract

The customs union is one of the earliest and most significant achievements of the European Union. The 50th anniversary of its existence must be acknowledged as a crucial moment in the history of the EU as well as a good opportunity to reflect on its role and relevance. The aim of the article is to indicate and assess the most important achievements of the European customs union and, at the same time, to consider its future objectives. The methodology employed in the paper consists in a descriptive analysis, preceded by a review of the subject literature and the EU secondary legislation. The research findings allowed a conclusion to be drawn that the fifty years of the customs union history have shown that the customs system functioning within the EU has successfully performed its roles, quickly adapting to new challenges and ever-

increasing demands. The further development of the customs union is critical and requires flexibility as well as efficiency.

Keywords: customs system; customs administrations; customs union; European Union.

JEL: A20, F15, K20

Wstęp

Europejska unia celna jest jednym z najwcześniejszych osiągnięć Unii Europejskiej, stanowiąc obecnie jej fundament. Od czasu swojego powstania, unia celna rozrosła się liczebnie i rozwinęła się w jednolity rynek bez granic wewnętrznych, umożliwiając jednocześnie konkurowanie z resztą świata. Dlatego też, jubileusz pięćdziesięciolecia jej istnienia można uznać za znaczący fakt w historii Unii Europejskiej i dobry moment do określenia jej dokonań a zarazem zastanowienia się nad nowymi wyzwaniami. Celem artykułu jest zidentyfikowanie najważniejszych osiągnięć europejskiej unii celnej, a zarazem wskazanie przyszłych kierunków jej działań. Hipoteza badawcza została sformułowana następująco: europejska unia celna nie może być statyczna wobec wyzwań XXI wieku. Postawiono pytanie badawcze, jak zmieniała się unia celna – jakie dokonania, przede wszystkim w wymiarze organizacyjnym, przyczyniły się do jej rozwoju. W badaniach wykorzystano analizę opisową, poprzedzoną przeglądem źródeł literaturowych i aktów unijnego prawodawstwa wtórnego. Struktura artykułu obejmuje cztery części oraz podsumowanie. W pierwszej przedstawiono podstawy teoretyczne unii celnej, jako jednego z etapów integracji gospodarczej, w kolejnej ukazano istotę i ramy prawne funkcjonowania europejskiej unii celnej, trzecia odnosi się do najważniejszych osiągnięć unii celnej, ostatnia część prezentuje kierunki dalszego rozwoju unii. W podsumowaniu przedstawiono wnioski płynące z rozważań zawartych w artykule.

Unia celna jako etap integracji gospodarczej

Integracja gospodarcza rozumiana jest jako proces lub jako stan rzeczy. W pierwszym znaczeniu, integracja oznacza proces przeobrażeń i dostosowań w strukturze ekonomicznej integrujących się krajów, zachodzący zarówno wewnątrz każdego z nich, jak i pomiędzy nimi, scalający te elementy i kształtujący między nimi – na podstawie wzajemnych przystosowań – trwałe, strukturalne powiązania oraz jednolitą tzn. wewnątrznie komplementarną i spójną, nową strukturę całego obszaru (Makać, 2001, s. 9). Natomiast integracja jako stan rzeczy to brak występowania różnych form dyskryminacji między podmiotami ekonomicznymi (Balassa, 1962, s. 1). Według W. Röpke integracja to taki stan rzeczy, w którym stosunki handlowe

między różnymi gospodarkami narodowymi mogą układać się swobodnie i korzystnie dla wszystkich stron, jak to jest możliwe w obrębie jednej gospodarki narodowej (Röpke, 1959, s. 225). Natomiast J. Tinbergen pod pojęciem integracji rozumie proces koordynacji, a następnie unifikacji polityki ekonomicznej w obrębie grupy państw (Tinbergen, 1954, s. 95). Procesy integracji gospodarczej najczęściej przebiegają w ramach międzynarodowych ugrupowań integracyjnych, których zadaniem jest m.in. inicjowanie, ułatwianie oraz koordynowanie procesów integracyjnych (Makać, 2001, s. 18). Jedną z takich instytucjonalno-organizacyjnych form integracji gospodarczej państw jest unia celna. Jeśli dwa lub więcej państw dąży do wolnego handlu, to jednym ze sposobów zrealizowania tego celu jest właśnie utworzenie unii celnej – w niej bowiem wymiana towarów odbywa się bezcłowo a w imporcie z zewnątrz kraje muszą wspólnie ustalać stawki cła (Krugman i Obstfeld, 2007, s. 340). Unia celna polega na tym, że członkowie unii znoszą bariery w przepływie towarów i ustanawiają wspólną taryfę celną oraz ujednolicają politykę handlową wobec partnerów zewnętrznych (Michalczyk, 2010, s. 295). W podobnym duchu utrzymana jest definicja E. Plucińskiego, według którego unia celna oznacza zniesienie ceł (również ograniczeń ilościowych) w handlu pomiędzy krajami, które ją tworzą i równoczesne wprowadzenie jednolitej stawki celnej wobec krajów trzecich (Pluciński, 2004, s. 66, 71). Z kolei A. Budnikowski istotę unii celnej sprowadza do porozumienia handlowego, w którym kraje członkowskie nie tylko eliminują bariery celne i pozataryfowe we wzajemnych obrotach handlowych ale także prowadzą wspólną politykę handlową wobec krajów trzecich (Budnikowski, 2006, s. 252). Światowa Organizacja Celna zdefiniowała unię celną, jako podmiot tworzący obszar celny w miejsce dwóch lub kilku terytoriów, posiadający następujące cechy: 1) wspólną taryfę celną i wspólne lub zharmonizowane przepisy celne w zakresie stosowania tej taryfy; 2) brak ceł i opłat celnych o skutku równoważnym w wymianie pomiędzy krajami tworzącymi unię celną w odniesieniu do produktów całkowicie pochodzących z tych krajów lub towarów krajów trzecich, dla których dokonano formalności importowych a cła i opłaty równoważne zostały ściągnięte lub zabezpieczone i nie podlegały całkowitemu lub częściowemu zwrotowi; 3) brak przepisów ograniczających wymianę handlową wewnątrz unii celnej (WCO, 2018, s. 14). Omawiając pojęcie unii celnej należy również zwrócić uwagę na skutki, jakie wywołuje ta forma integracji, tj. skutki o charakterze statycznym (ujawniające się najczęściej bezpośrednio po realizacji decyzji o zniesieniu ceł wewnętrznych i ustanowieniu wspólnej zewnętrznej taryfy celnej) oraz dynamicznym (mające charakter długookresowy). Do oceny statycznych efektów unii celnej

wykorzystuje się model Vinera i Meade'a¹, wyróżniający efekt kreacji i przesunięcia handlu. Efekt kreacji handlu, polega na zwiększeniu obrotów handlowych w ramach krajów udzielających sobie preferencji celnych, tworzących unię celną (Michalczyk, 2010, s. 296). Zniesienie cel wewnątrz unii powoduje, iż pewne rodzaje towarów wytwarzane w poszczególnych krajach unii mogą być oferowane na rynkach innych krajów unii po cenach konkurencyjnych w stosunku do towarów miejscowych (Bożyk, s. 282). Kreacja handlu uważana jest za pozytywny skutek unii celnej. Towarzyszą jej dwa efekty: efekt produkcyjny – oznaczający zastępowanie drogiej produkcji krajowej przez tańszy import z kraju partnerskiego oraz efekt konsumpcyjny – oznaczający wzrost całkowitej konsumpcji produktu w wyniku spadku cen krajowych do poziomu ceny unii celnej (Zielińska-Głębocka, 1997, s. 216-217). Drugi, tj. efekt przesunięcia handlu, wyraża się w zwiększeniu udziału krajów należących do unii celnej w handlu krajów-członków unii oraz w zmniejszeniu udziału krajów trzecich, w wyniku przesunięcia się źródeł zakupu określonych towarów z krajów nawet o niższych kosztach produkcji, lecz pozostających na zewnątrz unii, do krajów wchodzących w skład unii celnej (Bożyk, 1997, s. 281). Przesunięcie handlu uważane jest za negatywny skutek unii celnej. Może nastąpić pogorszenie efektywności alokacyjnej w gospodarce światowej w wyniku zmiany struktury geograficznej handlu. Kraje, których produkcję cechuje wysoka efektywność, a które nie są członkami unii celnej, mogą stracić swoje zagraniczne rynki zbytu (Michalczyk, 2010, s. 297-298). W pewnych jednak okolicznościach efekt przesunięcia handlu może przynosić pozytywne skutki. Dzieje się tak w sytuacji, gdy zastępowany jest droższy import z krajów trzecich lub mniej efektywnych krajów członkowskich przez tańsze dostawy z kraju wchodzącego do unii celnej. W wyniku zmiany struktury handlu cena unii celnej ulega obniżeniu i pojawiają się efekty produkcyjne i konsumpcyjne handlu (Zielińska-Głębocka, 1997, s. 218). Następstwem kreacji i przesunięcia handlu mogą być efekty ekspansji lub ograniczania handlu. Gdy efekt kreacji jest silniejszy od efektu przesunięcia występuje ekspansja handlu – wielkość handlu światowego rośnie wskutek wzrostu popytu, spadku cen oraz wystąpienia nowych możliwości wymiany w krajach partnerskich unii oraz poza nią. Efekt ograniczania handlu ma natomiast miejsce wtedy, gdy unia celna głównie przesuwa handel a nie kreuje go – w praktyce oznacza to zmniejszenie wolumenu handlu światowego (Michalczyk, 2010, s. 298). Natomiast długookresowe, tj. dynamiczne skutki unii celnej, obejmują m.in.: wzrost efektywności produkcji i handlu wynikający z silniejszej konkurencji

¹ Prekursorem teorii unii celnej jest J. Viner, który w 1950 r. analizował skutki unii celnej i nadał im nazwę: efekt kreacji i efekt przesunięcia handlu (Viner, 1950). Następnie teorię Vinera rozwinął J. Meade (1955), który dokonał analizy kolejnych skutków: efektu ekspansji/ograniczania handlu.

na obszarze unii celnej; korzyści skali wywołane zwiększeniem rozmiarów rynku; poprawę efektywności dynamicznej określonej przez tempo postępu technologicznego i innowacyjnego; przyspieszenie wzrostu gospodarczego; wysoką dynamikę handlu wewnątrzgałęziowego (Zielińska-Głębocka, 1997, s. 223).

Istota i ramy prawne funkcjonowania unii celnej w Unii Europejskiej

Korzenie europejskiej unii celnej sięgają 1957 roku, kiedy na podstawie ustaleń Traktatu Rzymskiego, kraje EWG postanowiły ustanowić wspólny rynek, co oczywiście nie byłoby możliwe bez utworzenia unii celnej. Istotą tworzenia unii celnej było całkowite, bezwarunkowe zniesienie cel w obrocie między państwami członkowskimi oraz ustanowienie wspólnej taryfy celnej obowiązującej w handlu z krajami trzecimi. Państwom członkowskim zakazano we wzajemnych stosunkach handlowych, wprowadzania nowych cel lub opłat o skutku równoważnym oraz podwyżek już obowiązujących. Z kalendarzem tworzenia unii celnej skorelowany był harmonogram wprowadzania wspólnej taryfy celnej. Zgodnie z art. 14 Traktatu Rzymskiego², kalendarz tworzenia unii celnej wyglądał następująco: 1) I etap zakładał trzy obniżki cel: pierwsza po roku od wejścia w życie Traktatu i oznaczała wprowadzenie na wszystkie produkty stawek celnych równych stawce podstawowej pomniejszonej o 10%, kolejna osiemnaście miesięcy później i trzecia z końcem czwartego roku od wejścia w życie Traktatu. Efekt końcowy zakładał obniżenie cel na każdy produkt o co najmniej 25% stawki podstawowej oraz całkowite zniesienie wewnętrznych cel eksportowych i opłat o skutku równoważnym; 2) II etap również przewidywał trzy obniżki cel: pierwsza 1 lipca 1963 roku, druga – osiemnaście miesięcy później, trzecia – rok później. Skutkiem miała być obniżka o co najmniej 50% stawki podstawowej; 3) III etap przewidywał wszelkie pozostałe obniżki zgodnie z ustalonym przez Radę harmonogramem. Proces tworzenia unii celnej zakończył się 18 miesięcy wcześniej niż zakładano. Formalnie, za datę utworzenia unii celnej przyjmuje się 1 lipca 1968 roku. Ówczesna unia celna powstała na bazie czterech systemów celnych obowiązujących w sześciu państwach i obejmował terytoria (Regulation 1968, art 1): Księstwa Belgii; Republiki Federalnej Niemiec (z wyjątkiem wyspy Helgoland i terytorium Büsingen); Republiki Francuskiej (z wyjątkiem francuskich terytoriów zamorskich); Republiki Włoskiej (z wyjątkiem Livigno i Campione d'Italia oraz gmin wód krajowych jeziora Lugano);

² Traktaty Rzymskie to ogólna nazwa dwóch umów podpisanych 25 marca 1957 roku przez Francję, Włochy, Republikę Federalną Niemiec, Belgię, Holandię i Luksemburg: Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą oraz Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej. Oba traktaty weszły w życie 1.01.1958 r. (Traktaty Rzymskie, b.d.).

Wielkiego Księstwa Luksemburga; Królestwa Niderlandów. Pięćdziesiąt lat po ustanowieniu unii celnej jej obszar obejmuje terytoria 28 państw członkowskich Unii Europejskiej³. Powstanie europejskiej unii celnej wywołało dwa klasyczne efekty: kreacji i przesunięcia handlu. Efekty kreacji i przesunięcia handlu wystąpiły ze szczególnym nasileniem w pierwszym okresie funkcjonowania unii celnej. Jak oszacowali A. Boltho i B. Eichengreen, w latach 1960-1970 udział eksportu intra – EWG w całkowitym eksporcie ugrupowania wzrósł z 35% w 1960 roku do 49% w roku 1970 (Eichengreen i Boltho, 2008, s. 22). Efekt kreacji w latach 60-70-tych stanowił od 10 do 30% całkowitego importu towarów do UE (Molle, 2000, s. 136 i nast.). Rozszerzenie UE w 1973 r. do 9 państw (do Wspólnoty przystąpiły Wielka Brytania, Irlandia, Dania) spowodowały zwiększenie wolumenu handlu z Wielką Brytanią o 50% (Molle, 2000, s. 136 i nast.). Pozytywne oddziaływanie integracji na wzrost obrotów handlowych obrazuje tabela 1.

Tabela 1. Handel wewnętrzny i zewnętrzny UE w wybranych latach procesu integracji

Wyszczególnienie	1960	1970	1975	1986	1992	2000
Eksport wewnętrzny (% PKB)	6,3	9,9	11,3	13,4	13,7	19,5
Import wewnętrzny (% PKB)	7,9	10,1	11,5	13,8	14,0	18,4
Eksport zewnętrzny (% PKB)	8,4	6,8	8,4	8,3	6,5	9,7
Import zewnętrzny (% PKB)	7,8	7,9	9,4	8,3	7,1	11,0

Źródło: (Milleville, 2009, s. 60).

Analizując dane z tabeli 1 należy zaznaczyć, że po utworzeniu unii celnej w 1970 r. wymiana handlowa wewnętrzna zwiększyła się, przy jednoczesnym zmniejszeniu eksportu do krajów trzecich. Import zewnętrzny wzrósł nieznacznie z 7,8% do 7,9% (1970) w porównaniu do importu wewnętrznego – 7,9% do 10,1%. W okresie 1985-1994 udział handlu wewnątrzspółnotowego w całości handlu krajów członkowskich zwiększył się z 50% do 60% (Pluciński, 2015, s. 137). Rozszerzenia Unii Europejskiej w latach 2004 i 2007 przyczyniły się do zdynamizowania obrotów wewnątrz europejskiej unii celnej. O ile w latach 2000-2003 eksport wewnętrzny UE 15 zwiększał się średnio o 4,7%, o tyle w latach 2004-2007 eksport do 27 krajów UE rósł w tempie 7,1% rocznie (Mroczek, 2009, s. 2-10). W 2004 roku handel wzajemny UE15 stanowił 61,1% (61,9% eksportu i 60,3% ich importu globalnego) zaś poszerzonej Unii (UE25) ponad 67% (68,5% eksportu i 66% importu); w 2007 roku w UE poszerzonej o dwa kolejne kraje – odpowiednio: 68,2% i 64,3%. Dynamiczny efekt kreacji

³ Zgodnie z art. 4 Rozporządzenia 952/2013 w przypadku Królestwa Danii nie obejmuje Wysp Owczych i Grenlandii, a w przypadku Hiszpanii – Ceuty i Melilli. Ponadto obejmuje obszar Wysp Normandzkich, Wyspy Man, Księstwa Monako.

handlu wewnątrzunijnego zaczął wygasać od roku 2008 (Pluciński, 2015, s. 137). Wśród przyczyn można wskazać m.in. na kurczenie się ilościowych rezerw dla wzrostu handlu wzajemnego opartego na komplementarności gospodarczej, która generuje głównie strumienie tradycyjnego handlu międzygałęziowego oraz kryzys 2008+ pogłębiony przez kryzys fiskalny Eurolandu. Nie bez znaczenia był również postępujący proces globalizacji i liberalizacji rynków, który sprzyja także handlowi z krajami trzecimi (Pluciński, 2015, s. 137).

Od 1 grudnia 2009 roku podstawą prawną funkcjonowania unii celnej jest Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE). Zgodnie z TFUE, Unia obejmuje unię celną, która dotyczy całej wymiany towarowej i obejmuje bezwzględny zakaz ceł między państwami członkowskimi oraz wszelkich opłat o skutku równoważnym, jak również przyjęcie wspólnej taryfy celnej w stosunkach z państwami trzecimi (TFUE, art. 28-30). Traktat zakazuje również wprowadzania ograniczeń ilościowych oraz wszelkich ograniczeń o skutku równoważnym między państwami członkowskimi (TFUE, art. 34-35). W obszarze unii celnej, zgodnie z art. 3 TFUE, Unia ma wyłączne kompetencje, tzn. że jedynie Unia może stanowić prawo oraz przyjmować akty prawnie wiążące. Administrowanie unią celną należy do kompetencji Dyrekcji Generalnej Podatki i Unia Celną (DG TAXUD).

Rozwój europejskiej unii celnej

W ramach unii celnej funkcjonuje system celny, tj. złożony układ instytucji celnych działających w obszarze publicznym i rynkowym Unii Europejskiej, silnie ze sobą powiązanych, realizujących wieloaspektowe zadania, wynikające z aktualnych wyzwań polityki celnej (Świerczyńska, 2017). Rozwój unii celnej skorelowany był i nadal jest ze zmianami, jakie zachodzą w międzynarodowych stosunkach ekonomicznych oraz planami Unii, co do roli cła i systemu celnego. Tabela 2 prezentuje najważniejsze, zdaniem Autorki, osiągnięcia organizacyjne europejskiej unii celnej, które znacznie przyczyniły się do jej rozwoju.

Tabela 2. Najważniejsze osiągnięcia europejskiej unii celnej

Rok	Osiągnięcie	Znaczenie
1970	Ustanowienie środków własnych finansowania, tzw. tradycyjnych środków własnych (TOR)	Decyzję o ustanowieniu środków własnych można uznać za początek autonomicznego systemu finansowego – Wspólnota zaczęła różnić się od innych organizacji, których finansowanie opierało się na składkach państw członkowskich. Obecnie dochody z ceł, będące elementem TOR, przekazywane są w 80% do budżetu Unii, 20% pozostaje w budżetach krajowych na pokrycie kosztów własnych związanych, m.in. z funkcjonowaniem administracji celnych (Council Decision, 2014). Takie rozwiązanie oznacza, że wpływy z ceł są zatrzymywane przez państwo, w którym je pobrano, a nie przez kraj

Rok	Osiągnięcie	Znaczenie
		ostatecznego przeznaczenia. Pozostawanie części dochodu w budżecie krajowym wpływa ponadto na konkurencyjność administracji celnych.
1973	Komitet Doradczy ds. Celnych	Powołanie Komitetu (Decyzja, 1973) dało możliwość wyrażania opinii przez środowiska zawodowe na temat problemów wynikających z funkcjonowania unii celnej, przyczyniając się tym samym pozytywnie do poprawy sprawności jej działania.
1975	Konwencja dotycząca uproszczenia i harmonizacji postępowania celnego	Przykład instrumentu o charakterze międzynarodowym, którego celem było uproszczenie i harmonizacja procedur celnych (Decyzja, 1975). Skutki: ułatwianie handlu; rozwój współpracy międzynarodowej; poprawa skuteczności i wydajności służb celnych, co w konsekwencji wpłynęło także na ogólną poprawę konkurencyjności gospodarczej.
1978	Konwencja Celna TIR	Przyjęcie Konwencji dotyczącej międzynarodowego przewozu towarów z zastosowaniem karnetów TIR (Rozporządzenie, 1978), oznaczało kompleksowe uregulowanie tranzytu towarów w ruchu drogowym i uprościło formalności celne na granicach, ponadto przyczyniło się do harmonijnego rozwoju handlu międzynarodowego.
1984	Konwencja w sprawie harmonizacji granicznych kontroli towarów	Przepisy (Rozporządzenie, 1984) umożliwiły usprawnienie międzynarodowych przewozów towarowych, zwłaszcza ułatwienia przewozu towarów przez granice, m.in. poprzez usprawnienie formalności i skrócenie czasu trwania licznych kontroli granicznych (celnej, medyczo-sanitarnej, weterynaryjnej, fitosanitarnej, zgodności z normami technicznymi, jakości), jak również koordynację metod ich przeprowadzania.
1987	Konwencja o Wspólnej Procedurze Tranzytowej	Konwencja o Wspólnej Procedurze Tranzytowej (Decyzja, 1987a) przełożyła się na usprawnienie przewozów towarów przez przejścia graniczne między Wspólnotą a krajami EFTA, poprzez wprowadzenie wspólnej procedury tranzytowej, w praktyce oznaczała ułatwienia i uproszczenia w procedurze tranzytu.
1988	Jednolity Dokument Administracyjny SAD	Wprowadzenie dokumentu SAD (Council Regulation, 1985; Konwencja, 1987) wyeliminowało istniejące wówczas przeszkody, które w aspekcie celnym dotyczyły, m.in. nadmiernego formalizmu przejawiającego się w postaci obowiązku sporządzania dużej ilości dokumentów celnych, wpływając na uciążliwość granicznych kontroli – SAD zastąpił ponad sześćdziesiąt formularzy celnych, stosowanych przez państwa członkowskie.
1988	Zharmonizowany System Oznaczania i Kodowania Towarów (HS)	System HS wyznacza standardy, według których dokonywana jest klasyfikacja taryfowa towarów; stanowi podstawę dla Nomenklatury Scalonej (CN) stosowanej w taryfie celnej Unii. Wprowadzenie Systemu (Decyzja, 1987b) to ujednoczenie nomenklatury, które w efekcie ułatwiło zbieranie, porównywanie i analizę statystyk, w szczególności z zakresu handlu międzynarodowego.
1991	Komitet Doradczy ds. Ceł i Podatków Pośrednich	Komitet powstał w wyniku przekształcenia Komitetu Doradczego ds. Celnych (Decyzja, 1991). Poprzez wydawanie dla Komisji opinii we wszystkich sprawach odnoszących się do polityki celnej, VAT oraz akcyzy, przyczynia się do skuteczności funkcjonowania unii celnej, wspierając Komisję w bardziej skutecznym koncentrowaniu się na problematycznych aspektach polityki celnej i podatkowej.
1993	Zniesienie kontroli na granicach wewnętrznych	Urzędy celne na wewnętrznych granicach przestały funkcjonować a tradycyjny eksport i import w obrębie wewnętrznego rynku Wspólnoty przestał istnieć. Tym samym unia celna stała się istotną częścią rynku wewnętrznego.
1993	Konwencja Stambulska	W Konwencji (Decyzja, 1993) zebrano ustalenia dotyczące odprawy czasowej. Przepisy, poprzez harmonizację zasad, wpłynęły na ujednoczenie obsługi obrotu

Rok	Osiągnięcie	Znaczenie
		w ramach procedury odprawy czasowej a także wpłynęły na wzrost efektywności transakcji celnych.
1994	Wspólnotowy Kodeks Celny	Wejście w życie przepisów (Rozporządzenie 1992) oznaczało kompleksowe uregulowania kwestii celnych – po raz pierwszy w jednym instrumencie prawnym skodyfikowane zostały wszystkie przepisy obowiązującego prawa celnego. Kodeks stał się „konstytucją” unii celnej.
2001	Strategia unii celnej krajów UE	Pierwszy długofalowy plan rozwoju (Communication, 2001), w którym przeanalizowana została ówczesna sytuacja i wyodrębniono pięć kierunków działania: ustawodawstwo; czynności operacyjne; środowisko biznesu; działalność szkoleniowa; międzynarodowa rola służb celnych. Przyczynił się do poprawy w zakresie jakości usług świadczonych przez organy celne.
2003	Komunikat dotyczący roli cel w zintegrowanym zarządzaniu zewnętrznymi granicami UE	W dokumencie (Communication, 2003a) omówiono sposoby poprawy bezpieczeństwa towarów; wymienione zostały główne zagrożenia, które należało zwalczyć oraz wskazano obszary wymagające szczególnej uwagi (przestępczość zorganizowana i terroryzm; zagrożenia dla zdrowia i bezpieczeństwa obywateli, środowiska; bezpieczeństwa publicznego).
2003	Komunikat ws. bezpapierowego środowiska dla urzędów celnych	Dotyczy stworzenia warunków dla uproszczonej i pozbawionej dokumentów papierowych współpracy między administracją celną a przedsiębiorstwami, poprzez korzystanie z technologii informatycznych oraz nowoczesnych metod zarządzania ryzykiem (Communication, 2003b); był odpowiedzią na potrzeby przedsiębiorców.
2005	Instytucja Upoważnionego Przedsiębiorcy AEO	Wprowadzona w 2005 roku, w praktyce funkcjonuje od 2008 roku (Rozporządzenie, 2006). Podmiot AEO to przedsiębiorca solidny, wiarygodny, wypłacalny w kontekście operacji celnych; którego organizacja, infrastruktura i stosowane zabezpieczenia systemów informatycznych oraz miejsc składowania towarów zapewniają bezpieczeństwo oraz chronią przed nieuprawnionym dostępem. Przedsiębiorcy AEO przysługują prawo do uzyskania korzyści w postaci szeregu przywilejów. Program jest dowodem na to, iż uzyskanie kompromisu pomiędzy ilością rozwiązań mających na celu redukcję barier i obciążeń administracyjnych a koniecznością skutecznej kontroli celnej, wpływającej bezpośrednio na bezpieczeństwo obrotu towarowego, jest możliwe. Jest odpowiedzią na potrzebę opracowania nowoczesnego systemu obsługi celnej, wychodzącego naprzeciw oczekiwaniom przedsiębiorców.
2007	Przystąpienie do Światowej Organizacji Celnictwa (WCO)	Organizacja WCO to międzynarodowa organizacja zajmująca się wyłącznie sprawami celnymi. Dzięki przystąpieniu do WCO, Wspólnota uzyskała możliwość udziału zarówno w pracach wszystkich organów tej organizacji, jak i jej procesie decyzyjnym. Ponadto członkostwo oznaczało zwiększenie międzynarodowego uznania kompetencji Unii w dziedzinie międzynarodowej polityki celnej.
2008	Decyzja w sprawie e-Cła	Zobowiązano się do utworzenia bezpiecznych, zintegrowanych i dostępnych elektronicznych systemów celnych służących do wymiany danych zawartych w deklaracjach celnych, dokumentach im towarzyszących i świadectwach oraz do wymiany innych właściwych informacji (Decyzja, 2008). Bazowanie na procedurach papierowych, w praktyce prowadzenia działalności przez podmioty dokonujące obrotu towarowego z zagranicą, stało się rozwiązaniem przestarzałym. W ten sposób stworzono podstawy do eliminowania papierowej formy dokumentów w sektorach ceł i handlu przy jednoczesnym umożliwieniu administracjom celnym zapewnienia zgodności z przepisami.
2008	Zmodernizowany Kodeks Celny (ZKC)	ZKC (Rozporządzenie, 2008) wszedł w życie 24.06.2008 r., ale tylko niektóre z przepisów stosowano w praktyce. Pełne stosowanie przepisów miało nastąpić najpóźniej do 24.06.2013 r. W 2011 r., ze względu na brak doprecyzowania przepisów wykonawczych i brak wdrożenia potrzebnych systemów IT, Komisja Europejska podjęła decyzję o pełnym przekształceniu ZKC, jeszcze przed jego

Rok	Osiągnięcie	Znaczenie
		całkowitym stosowaniem. Aktem zmieniającym stał się Unijny Kodeks Celny. ZKC miał na celu dostosowanie przepisów celnych do elektronicznego środowiska dla urzędów celnych i handlu. Był ważnym krokiem w reformie prawa celnego.
2008	Strategia dotycząca rozwoju unii celnej na lata 2008-2013	Strategia (Komunikat, 2008) zawierała koncepcję kompleksowego i długofalowego rozwoju unii celnej w oparciu o odnowione cele dotyczące organów celnych. Przedstawione zalecenia dotyczyły modernizacji metod pracy, rozwoju kompetencji pracowników oraz realokacji zasobów w sposób pozwalający na dotrzymanie tempa rozwoju handlu międzynarodowego.
2008	Deklaracja Paryska w sprawie przyszłości służb celnych	W dokumencie (Deklaracja, 2008) zwrócono uwagę, że administracje celne są podstawowym elementem nowoczesnego państwa a unia celna była decydującym krokiem w tworzeniu UE. Dokument z pewnością wpłynął na wzmocnienie współpracy administracyjnej pomiędzy organami celnymi państw członkowskich oraz pomiędzy nimi a innymi służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo.
2009	Konwencja o scentralizowanej odprawie celnej	Dokument (Konwencja, 2009) była odpowiedzią na potrzebę uregulowania kwestii podziału środków własnych, które pobierane są w kraju, gdzie dokonywane jest zgłoszenie celne. W praktyce oznacza ułatwienie i przyspieszenie obrotu towarowego.
2012	Komunikat w sprawie stanu unii celnej	Komisja podsumowała stan unii celnej, jej sukcesy, określiła wyzwania i priorytetowe działania. Zwrócono uwagę, że mimo iż operacyjne funkcjonowanie unii celnej oparte jest na wspólnych przepisach i polityce, to w praktyce, wykonywaniem zadań zajmują się administracje celne, co powoduje że proces ten jest niezwykle złożony. Stąd też, by unia celna mogła pełnić swoje funkcje, jej główne procesy powinny obejmować: zarządzanie odprawą towarów; kontrolę; egzekwowanie przepisów (Komunikat, 2012).
2013	Program działań dla cel w Unii Europejskiej na okres 2014-2020	Celem programu „Cła 2020” jest wsparcie współpracy celnej. Jego główna wartość dodana wynika ze zwiększenia zdolności państw do powiększania dochodów i zarządzania coraz bardziej złożonymi przepływami handlowymi, ograniczając przy tym koszty tworzenia niezbędnych do tego narzędzi (Regulation, 2013).
2013	Unijny Kodeks Celny (UKC)	UKC to wynik i jednocześnie sukces reformy prawa celnego, obecnie fundament unii celnej i systemu celnego Unii. Wszedł w życie 30.10.2013 r. (Rozporządzenie, 2013), ale jego przepisy są stosowane od 1.05.2016 roku i to w ograniczonym zakresie – w pełni będzie stosowany od 1.01.2021 r. Korzyści: uproszczenie i ujednoczenie przepisów na całym obszarze Unii; ułatwienie legalnej wymiany handlowej dzięki wykorzystaniu ujednoczonych i prostych procedur i postępowania, a także docelowo przeprowadzanie wszystkich transakcji celnych i handlowych za pomocą narzędzi informatycznych.
2016	Pakiet prawny Unijnego Kodeksu Celnego	Prace nad pakietem rozpoczęły się po opublikowaniu UKC i zakończyły w 2016 roku. Pakiet obejmuje: rozporządzenie wykonawcze (Rozporządzenie, 2015b), rozporządzenie delegowane (Rozporządzenie, 2015a) oraz rozporządzenie określające przepisy przejściowe (Rozporządzenie, 2016). Akty są niezbędne dla pełnego i prawidłowego funkcjonowania zreformowanego prawa celnego.
2018	Sprawozdanie z postępów w zakresie rozwoju unii celnej UE i zarządzania nią	W dokumencie dokonano przeglądu działalności unii celnej i wskazano przyszłe kierunki, m.in. zarządzanie kwestią wystąpienia Zjednoczonego Królestwa z UE; wzmocnienie kontroli i walka z oszustwami; lepsze wykorzystanie monitorowania prawa celnego UE; poprawa wydajności administracji celnych; wykorzystanie innowacji; optymalizacja systemów teleinformatycznych organów celnych; postępowanie wobec wyzwań handlu elektronicznego; wykorzystywanie unii celnej do poprawy bezpieczeństwa UE; kontynuacja prac nad stosunkami międzynarodowymi (Komunikat, 2018, s. 15).

Źródło: opracowanie własne.

Instytucjonalne ramy systemu celnego stanowi administracja celna, a właściwie wszystkie administracje celne państw członkowskich. Muszą one, mając na uwadze sprawne funkcjonowanie unii celnej, działać tak jakby były jednym podmiotem. Aktualnie pełnią one funkcję strażnika rynku wewnętrznego i to w bardzo szerokim zakresie – wcielając się niejednokrotnie w rolę wielofunkcyjnego usługodawcy – dla budżetu krajowego i budżetu Unii, dla biznesu i dla społeczeństwa (tabela 3).

Tabela 3. Unia celna Unii Europejskiej (28 krajów) w liczbach

Wyszczególnienie	Podstawowe wskaźniki
Obroty handlowe UE	W 2017 r. wartość importu 1879 mld EUR; wartość eksportu 1859 mld EUR; udział w handlu światowym 16%.
Wpływy z ceł ogółem	W 2017 r. wpływy z ceł wyniosły 25 406,7 mln EUR (w budżecie ogólnym Unii stanowiły 15,2%). W 2016 r. krajowe organy celne wykryły niezapłacone należności w wysokości 537 mln EUR.
Zarządzanie przepływami handlowymi przez granice UE	W 2016 roku unijne organy celne zajmowały się w każdej sekundzie więcej niż 9 zgłoszeniami celnymi, w ciągu roku przyjmują 313 mln deklaracji (594 na minutę); odprawa celna odbywa się bardzo szybko: nawet zgłoszenia składane w ramach procedury standardowej (tj. gdy nie są stosowane procedury uproszczone) są w praktyce rozpatrywane w ciągu jednej godziny (93%).
Ochrona praw własności intelektualnej	W 2016 r. służbom celnym udało się zatrzymać ponad 41 mln podrabianych towarów, które stanowiły naruszenie praw własności intelektualnej o szacunkowej wartości wynoszącej prawie 672 mln EUR (głównie papierosy, zabawki i środki spożywcze), wykryto 96 przypadków, w których oszuści próbowali przemyścić skarby europejskiego dziedzictwa.
Ochrona społeczeństwa	W 2016 r., ponad 37 mln produktów zostało zidentyfikowanych jako niebezpieczne lub nieodpowiednie pod względem bezpieczeństwa produktu. Wykryto prawie 14 000 przypadków towarów stanowiących ryzyko dla konsumentów w zakresie zdrowia (sanitarne, fitosanitarne i weterynaryjne standardy techniczne). Całkowita ilość narkotyków zajętych przez organy celne w UE wyniosła 298,9 tony.
Walka z terroryzmem i przestępczością zorganizowaną	W 2016 roku organy celne UE skonfiskowały prawie 6300 sztuk broni palnej, ponad 1 mln sztuk amunicji i ponad 1500 sztuk materiałów wybuchowych; ponadto niemal 300 ton narkotyków; ilość narkotyków skonfiskowana w przesyłkach ekspresowych i pocztowych wzrosła o 23 % w porównaniu z 2015 r., wynosząc w sumie 13 ton. Służby celne zajmują się średnio 100 tysiącami deklaracji dotyczących kontroli środków pieniężnych rocznie, co stanowi łączną kwotę zadeklarowaną w wysokości 60-70 mld EUR, jednocześnie wykrywając niezgłoszone lub nieprawidłowo zgłoszone środki pieniężne w średniej wysokości ok. 300 mln EUR rocznie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: (Komunikat, 2018) oraz (DG TAXUD, 2018).

Unia Europejska ma duży udział w światowym handlu towarami – ok. 16%, stąd też skala operacji celnych jest ogromna – średnio przyjmowanych jest ok. 313 mln zgłoszeń celnych (tabela 3). Pełnienie przez służby celne funkcji strażnika rynku ma charakter priorytetowy, m.in. dlatego, że organy celne jako służby najliczniej reprezentowane na granicy celnej podejmują działania w celu zapewnienia, że na obszar europejskiej unii celnej wprowadzane będą tylko takie towary, które są bezpieczne, a więc nie stanowią zagrożenia dla życia i zdrowia

ludzi, nie szkodzą środowisku naturalnemu, jak również nie zagrażają bezpieczeństwu publicznemu. Zadaniem służb celnych jest wykrywanie podczas kontroli celnych i niedopuszczenie do obrotu handlowego towarów stwarzających zagrożenie. Dotyczy to nie tylko nieprawidłowości w budowie czy w materiale, z jakiego wykonany jest towar ale także uchybień dotyczących oznakowania, braku instrukcji obsługi czy niewłaściwych informacji udzielanych przez producentów – w 2016 r. ponad 37 mln produktów zostało zidentyfikowanych jako niebezpieczne (tabela 3). Ponadto działania organów celnych zmierzają do możliwie maksymalnego zapobiegania wprowadzaniu na rynek towarów naruszających prawa własności intelektualnej, ponieważ obrót nimi szkodzi: producentom i podmiotom gospodarczym przestrzegającym przepisów prawa, konkurencyjności europejskiej unii celnej, inwestycjom w naukę, miejscom pracy, jest również zagrożeniem dla zdrowia i bezpieczeństwa konsumentów (np. podróbki leków, żywności czy części samochodowych). W 2016 r. służbom celnym udało się zatrzymać ponad 41 mln podrabianych towarów o szacunkowej wartości wynoszącej prawie 672 mln EUR (tabela 3). Skala wymiany międzynarodowej, a także istniejące uwarunkowania gospodarcze i technologiczne, sprzyjające z jednej strony swobodzie gospodarczej a z drugiej stanowiące impuls do powstawania nadużyć w obszarze celno - podatkowym powodują, że organy celne uzyskały wiodącą rolę w łańcuchu dostaw i stały się katalizatorem konkurencyjności przedsiębiorstw.

Europejska unia celna – wyzwania

Stale rosnąca wielkość wymiany międzynarodowej, a także istniejące uwarunkowania – z jednej strony nowe modele biznesowe, jak handel elektroniczny i optymalizacja łańcuchów dostaw a także nowe technologie – cyfryzacja, sztuczna inteligencja, technologia blockchain, z drugiej zaś nadużycia finansowe i zagrożenia bezpieczeństwa powodują, że przed unią celną pojawiają się ciągłe wyzwania – nowe obszary działania, nowa wiedza, szanse, a wraz z nimi bariery i zagrożenia. Aktualnie dla właściwego funkcjonowania unii celnej decydujące znaczenie ma kontynuacja prac nad zapewnieniem prawidłowego wdrożenia przepisów Unijnego Kodeksu Celnego (UKC). Przepisy prawa celnego mimo iż są przyjmowane na poziomie Unii, to wdrażane są przez państwa członkowskie za pośrednictwem krajowych administracji celnych. Wyzwanie związane z jednolitym wdrożeniem norm celnych wymaga równoważności wyników uzyskiwanych przez organy celne działające w różnych warunkach geograficznych, budżetowych i organizacyjnych (Komunikat, 2016, s. 3). Należy podkreślić, iż mimo znacznego już wykorzystywania rozwiązań informatycznych, w celu wsparcia istniejących

procedur celnych, nadal ważnym pozostaje utworzenie systemów zgodnie z UKC. Większość prac powinna zostać ukończona do 2020 r., ale zapewnienie w pełni zintegrowanej struktury w całej unii celnej może potrwać nawet do 2025 roku. Ponadto, ważne jest wspólne podejście w obszarze egzekwowania przepisów. Obecnie, mimo iż unijne przepisy prawa celnego obowiązują we wszystkich państwach, to sankcje stosowane za ich naruszenie znacznie się różnią. W najbliższej przyszłości, kwestia jednolitej kategoryzacji naruszeń prawa celnego i wymiaru sankcji w Unii będzie nadal istotną do uporządkowania. Ponadto, działania podejmowane w ramach unii celnej, powinny w dalszym ciągu koncentrować się na zarządzaniu odprawą towarów oraz kontroli, zwłaszcza w kontekście wypracowania wysokiej jakości wielopoziomowego skutecznego i efektywnego wspólnego podejścia do zarządzania ryzykiem. Kontrole będą musiały się opierać na lepszym wykorzystaniu potencjału cyfryzacji i przepływów danych, co poprawi ich skuteczność. Nadal w ramach unii celnej wyzwaniem pozostaje wdrażanie nowoczesnych i spójnych rozwiązań, których efektem jest z jednej strony usprawnienie obsługi celnej oraz wspieranie aktywności gospodarczej, z drugiej zaś efektywne zwalczanie przestępczości celno-podatkowej i w konsekwencji skuteczna ochrona obrotu towarowego. Pomimo modyfikacji roli organów celnych na przestrzeni pięćdziesięciu lat istnienia unii celnej, zapewnianie bezpieczeństwa i ochrony rynku, w tym zgodnego z prawem przywozu towarów na unijny obszar celny oraz wywozu z tego obszaru będzie nadal najważniejszym, po poborze ceł i podatków, zadaniem służb celnych. Stojąc na straży bezpieczeństwa obrotu towarowego, organy celne nadal będą pełnić wiodącą rolę w łańcuchu dostaw, mając wpływ na konkurencyjności przedsiębiorstw. Należy mieć tu także na uwadze rozwój handlu elektronicznego i wyzwania przed jakimi stoi unia celna w tym obszarze. Kontrole celne muszą być tu skuteczne ale nie mogą ograniczać tej formy handlu. Kolejne priorytety dotyczą wzmocnienia współpracy między administracjami celnymi a także zwiększenia zdolności organów celnych do działania oraz osiągnięcia koordynacji z innymi obszarami polityki UE, które mają wpływ na zadania administracji celnych i poszerzają ich zakres. W budowaniu jednomyślności działania organów celnych istotnym będzie wprowadzenie spójnych standardów jakości i odpowiedniego szkolenia (Komunikat, 2016, s. 7-14). Istotną będzie także kwestia sprawnego wdrożenia zmian w związku z wystąpieniem Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej i unii celnej oraz wynikająca z tego zmiana statusu tego kraju na „państwo trzecie”.

Podsumowanie

Historia europejskiej unii celnej pokazuje, że unia z powodzeniem realizowała swoje funkcje, szybko dostosowując system celny do nowych zadań i coraz większych wymagań, wynikających m.in. z rozszerzenia Unii Europejskiej o nowe kraje oraz zmieniających się warunków prowadzenia działalności gospodarczej w obrocie międzynarodowym. Istniejące uwarunkowania gospodarcze, szybko zmieniające się czynniki technologiczne i coraz bardziej złożone łańcuchy dostaw w połączeniu z rosnącym wolumenem handlu światowego, ciągłym zagrożeniem ze strony przestępczości międzynarodowej i zagrożeniem dla bezpieczeństwa powodują, że trzy podstawowe wymiary unii celnej, tj. prawny, organizacyjny oraz ekonomiczny muszą być skutecznie skoordynowane. Europejska unia celna nie może pozostawać statyczna – nowe wyzwania powodują, że jej rola i znaczenie w Unii Europejskiej będą w najbliższych latach kluczowe. Dotychczasowe osiągnięcia pokazują jak dynamicznie rozwijała się unia celna w minionym okresie. Dla stabilnego rozwoju w przyszłości konieczne będzie ciągłe monitorowanie i ocena funkcjonowania w najważniejszych obszarach, takich jak ochrona interesów finansowych i gospodarczych, ochrona i zapewnianie bezpieczeństwa obywatelom Unii a zadaniem organów celnych powinno być podejmowanie takich działań, które będą zapewniały swobodę prowadzenia działalności gospodarczej w obrocie międzynarodowym i stwarzały przyjazne warunki rozwoju, nie tylko eliminując naruszenia podstawowych zasad swobodnej konkurencji w eksporcie i imporcie ale także gwarantując jednocześnie przejrzyste i uczciwe zasady konkurencji.

Bibliografia

- Michalczyk, W. (2010). Teoria i praktyka międzynarodowej integracji gospodarczej. W: J. Rymarczyk (red.), *Międzynarodowe stosunki gospodarcze* (s. 290-322). Warszawa: PWE.
- Bożyk, P. (1997). Międzynarodowa integracja gospodarcza. W: A. Budnikowski, E. Kawecka-Wyrzykowska (red.), *Międzynarodowe stosunki gospodarcze* (s. 273-296). Warszawa: PWE.
- Balassa, B. (1962). *The Theory of Economic Integration*. London: Allen & Unwin.
- Budnikowski, A. (2006). *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*. Warszawa: PWE.
- DG TAXUD (2018). EU Customs Union – Facts and figures. Pobrane 20.11.2018 z https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/facts_figures_en.pdf

- Eichengreen, B. i Boltho, A. (2008). The economic impact of European Integration. Discussion Paper No. 6820. London: Centre for Economic Policy Research. Pobrane 3.03.2019 z https://eml.berkeley.edu/~eichengr/econ_impact_euro_integ.pdf
- (Communication, 2001). Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee concerning a strategy for the Customs Union, Brussels, 8.02.2001 COM(2001) 51 final.
- (Communication, 2003a). Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee on the role of customs in the integrated management of external borders, 24.07.2003, COM/2003/0452 final.
- (Communication, 2003b). Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee a simple and paperless environment for the Customs and Trade, 24.07.2003, COM/2003/0452 final.
- (Komunikat, 2008). Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego i Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego: Strategia dotycząca rozwoju Unii Celnej, Bruksela 1.4.2008, KOM(2008) 169 wersja ostateczna.
- (Komunikat, 2012). Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady i Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego na temat stanu unii celnej, Bruksela 21.12.2012, COM (2012) 791 final.
- (Komunikat, 2016). Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady i Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego: Rozwój unii celnej UE i zarządzanie nią. Bruksela, 21.12.2016, COM (2016) 813 final.
- (Komunikat, 2018). Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego: Pierwsze dwuletnie sprawozdanie z postępów w zakresie rozwoju unii celnej UE i zarządzania nią, Bruksela, 5.7.2018, COM(2018) 524 final.
- Krugman, P.R., Obstfeld, M. (2007). *Ekonomia międzynarodowa*. Warszawa: PWN.
- Makać, A. (2001). Międzynarodowa integracja gospodarcza – podstawowe problemy teoretyczne. W: E. Oziewicz (red.), *Procesy integracyjne we współczesnej gospodarce światowej* (s. 9). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Milleville, J. (2009). Wpływ integracji ekonomicznej na handel ugrupowania regionalnego na przykładzie Unii Europejskiej. *Barometr Regionalny*, Nr 2(16), s. 55-69. Pobrane 3.03.2019 z http://www.br.wszia.edu.pl/zeszyty/pdfs/br16_4milleville.pdf
- Molle, W. (2000). *Ekonomika integracji europejskiej (teoria, praktyka, polityka)*. Gdańsk: Fundacja Gospodarcza.

- Mroczek, W. (2009). Wzajemny handel krajów Unii Europejskiej. *Wspólnoty Europejskie*, nr 4 (197), s. 2-10.
- Pluciński, E. M. (2004). *Ekonomia gospodarki otwartej*. Warszawa: Wyd. Elipsa.
- Pluciński, E. M. (2015). *Konkurencyjność strukturalno-czynnikowa polskiego handlu na rynku UE w latach 2002-2012. Wybrane aspekty z perspektywy racjonalnych wyborów w gospodarce otwartej oraz efektów dobrobytowych integracji europejskiej*. Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM.
- Röpke, W. (1959). *International Order and Economic Integration*. Dordrecht: Reidel Publ. Co.
- Świerczyńska, J. (2017). The contemporary face of the customs system in the European Union. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, tom XVIII, zeszyt 9, s. 321-332.
- Tinbergen, J. (1954). *International Economic Integration*. Amsterdam: Elsevier.
- WCO. (2018). Glossary of international customs terms. Brussels: World Customs Organization. Pobrane 23.11.2018 z <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/glossary-of-international-customs-terms.aspx>
- Zielińska-Głębocka, A. (1997). *Wprowadzenie do ekonomii międzynarodowej. Teoria handlu i polityki handlowej*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

Akty prawne:

- (Council Decision, 2014). Council Decision of 26 May 2014 on the system of own resources of the European Union (2014/335/EU, Euratom) (Dz. Urz. 168/105 z 7.06.2014).
- (Council Regulation, 1985). Council Regulation (EEC) No 678/85 of 18 February 1985 simplifying formalities in trade in goods within the Community (Dz. Urz. 79 z 21.03.1985).
- (Decyzja, 2008). Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 70/2008/WE z dnia 15 stycznia 2008 r. w sprawie eliminowania papierowej formy dokumentów w sektorach ceł i handlu (Dz. Urz. L 23 z 26.01.2008).
- (Decyzja, 1993). Decyzja Rady z dnia 15 marca 1993 r. dotycząca zawarcia Konwencji w sprawie odprawy czasowej oraz przyjmująca jej załączniki (Dz. Urz. L 130 z 27.05.1993).
- (Decyzja, 1991). Decyzja Komisji z dnia 30 lipca 1991 r. ustanawiająca Komitet Doradczy ds. Ceł i Podatków Pośrednich (Dz. Urz. L. 241 z 30.08.1991).

- (Decyzja, 1987a). Decyzja Rady z dnia 15 czerwca 1987 r. w sprawie zawarcia Konwencji między Wspólnotą Europejską a Republiką Austrii, Republiką Finlandii, Republiką Islandii, Królestwem Norwegii, Królestwem Szwecji i Konfederacją Szwajcarską w sprawie Wspólnej Procedury Tranzytowej (Dz. Urz. L 226 z 13.08.1987).
- (Decyzja, 1987b). Decyzja Rady z dnia 7 kwietnia 1987 r. dotyczącej zawarcia Międzynarodowej Konwencji w sprawie Zharmonizowanego Systemu Oznaczania i Kodowania Towarów oraz Protokołu zmian do tej Konwencji (Dz. Urz. L 198 z 20.07.1987).
- (Decyzja, 1975). Decyzja Rady z dnia 18 marca 1975 roku w sprawie zawarcia międzynarodowej konwencji dotyczącej uproszczenia i harmonizacji postępowania celnego oraz przyjęcia do niej załącznika dotyczącego składów celnych oraz Międzynarodowa Konwencja dotycząca uproszczenia i harmonizacji postępowania celnego, sporządzona w Kyoto dnia 18 maja 1973 r. (Dz. Urz. L 100 z 21.04.1975).
- (Decyzja, 1973). Decyzja Komisji 73/351/EWG z 7 listopada 1973 r., Dz. U. L 321 z 22.11.1973 zmieniona decyzją 86/565/EWG (Dz. Urz. L 331 z 25.11.1986).
- (Deklaracja, 2008). Deklaracja Paryska w sprawie przyszłej roli urzędów celnych, 4.07.2008 Paryż. *Wiadomości Celne*, 2008, nr 7-8, s. 3.
- (Konwencja, 2009). Konwencja w sprawie scentralizowanej odprawy celnej dotycząca podziału krajowych kosztów poboru, które są zatrzymywane, gdy tradycyjne zasoby własne są udostępnione budżetowi UE (Dz. Urz. C 92 z 21.04.2009).
- (Konwencja, 1987). Konwencja o uproszczeniu formalności w obrocie towarowym (SAD) sporządzona w Interlaken dnia 20 maja 1987 roku (Dz. Urz. Nr 46, poz. 228 z 11.04.1988).
- (TFUE, 2007). Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską podpisany w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r. (Dz. U. C 306 z 17.12.2007). Wersja skonsolidowana Traktatu: Dz. U. UE C 83/47 z 30.03.2010.
- (Regulation, 1968). Regulation (EEC) No 1496/68 of the Council of 27 September 1968 on the definition of the customs territory of the Community. (Dz. Urz. L 238 z 28.09.1968).
- (Regulation, 2013). Regulation (EU) No 1294/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing an action programme for customs in the

European Union for the period 2014-2020 (Customs 2020) and repealing Decision No 624/2007/EC. (Dz. Urz. L 347/209 20.12.2013).

(Rozporządzenie, 2016). Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2016/341 z dnia 17 grudnia 2015 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 952/2013 w odniesieniu do przepisów przejściowych dotyczących niektórych przepisów unijnego kodeksu celnego w okresie, gdy nie działają jeszcze odpowiednie systemy teleinformatyczne, i zmieniające rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/2446 (Dz. Urz. L 69 z 15.3.2016).

(Rozporządzenie, 2015a). Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/2446 z dnia 28 lipca 2015 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 952/2013 w odniesieniu do szczegółowych zasad dotyczących niektórych przepisów unijnego kodeksu celnego (Dz. Urz. L 343 z 29.12.2015).

(Rozporządzenie, 2015b). Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2015/2447 z dnia 24 listopada 2015 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania niektórych przepisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 952/2013 ustanawiającego unijny kodeks celny. (Dz. Urz. L 343 z 29.12.2015).

(Rozporządzenie, 2013). Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 952/2013 z dnia 9 października 2013 r. ustanawiające unijny kodeks celny (Dz. Urz. L 269 z 10.10.2013).

(Rozporządzenie, 2008). Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 450/2008 z dnia 23 kwietnia 2008 r. ustanawiające wspólnotowy kodeks celny (zmodernizowany kodeks celny) (Dz. Urz. L 145 z 04.06.2008).

(Rozporządzenie, 1992). Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2913/92 z dnia 12 października 1992 r. ustanawiające Wspólnotowy Kodeks Celny, Dz. Urz. L 302 z 19.10.1992.

(Rozporządzenie, 1984). Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1262/84 z dnia 10 kwietnia 1984 r. dotyczące zawarcia Międzynarodowej Konwencji w sprawie harmonizacji granicznych kontroli towarów (Dz. Urz. L 126 z 12.05.1984).

(Rozporządzenie, 1978). Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2112/78 z dnia 25 lipca 1978 r. dotyczące zawarcia Konwencji Celnej dotyczącej międzynarodowego przewozu towarów z zastosowaniem karnetów TIR (Konwencja TIR) zawartej w Genewie dnia 14 listopada 1975 r. (Dz. Urz. L 252 z 14.09.1978).